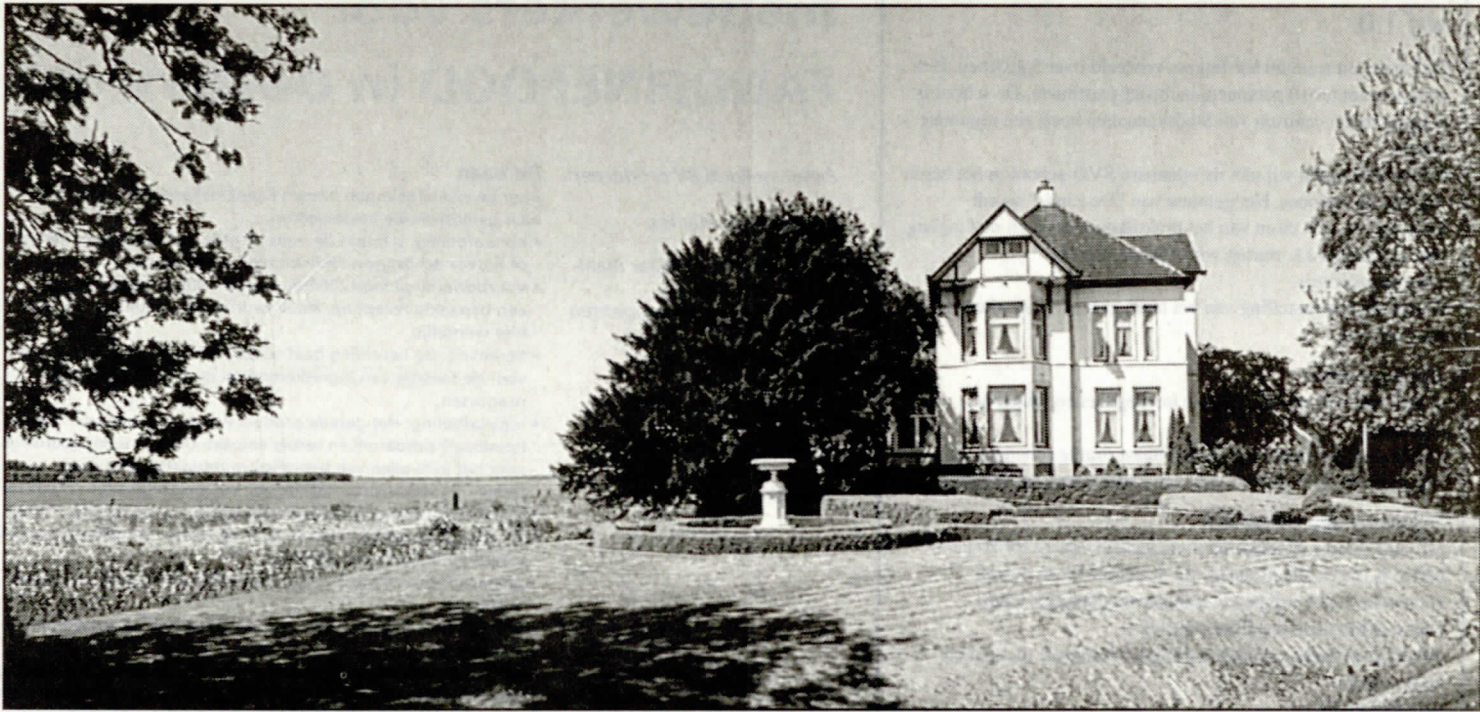

Wonen in Groningen

Van de Engelsman weten we het: zijn home is zijn castle. Maar hoe beleeft de Groninger zijn huis? Een blik achter de deur.

Twee Heerlijkheden markeren verloren welvaart in eens De Graanrepubliek

▲ De villa van het boerengeslacht Ebels aan de Verlengde Hoofdweg 3, nu in handen van een Zwitser, straalt grandeur uit. Een verbfeurt in-dertijd kostte zeventigduizend gulden.

Foto: Anne Marie Kamp

Door Cees Stolk

NIEUW BEERTA - Hij had tot voor kort zicht op twee kastelen. Twee juwelen uit eens De Graanrepubliek. Twee Heerlijkheden uit een tijd die voorgoed voorbij is. De één nog grootser dan de ander. De één torent hoog boven de weg uit, de ander domineert het graan rondom. Doeko Leemhuis, onlangs overleden op 91-jarige leeftijd, was hier kind aan huis. In de ene villa (Verlengde Hoofdweg 9) woonde hij, in de andere (Verlengde Hoofdweg 3) speelde hij.

Het zijne was een in 1932 in de stijl van de Amsterdamse School opgetrokken landhuis, dat schuin tegenover de beide villa's nu te koop staat en waar de kleindochter ten afscheid nog enkele foto's maakt voor later. Ze zou dolgraag op de plek van haar grootouders willen wonen, maar een vaste baan in de Randstad verhindert de verhuizing.

In de beide villa's huisden eens twee roemruchte boerengeslachten, Ebels en Leemhuis. Die op nr. 3 van Ebels is gebouwd in 1915 en nu al 22 jaar in bezit van een Zwitserse computerdeskundige. Die op nr. 9 (bouwjaar 1914) is enige jaren ook in buitenlandse handen overgegaan. Een familie uit de buurt van Oldenburg is druk doende met de renovatie. De vrouw des huizes heeft achterin al een Franse tuin aangelegd en binnen roemt zij de sfeer van de zeven vertrekken waarvan enkelen kamer en suite.

Voor de erven Leemhuis is het een pak van het hart dat de ouderlijke woning intact blijft. Zelf gewoond heeft hij er echter niet. Zijn vrouw vond de villa te groot en verkoos het landhuis tegenover.

De villa is een creatie van de moeder van Leemhuis, Talje Dijkstra, geboren in Nieuwolda, die in haar ouderlijk huis in het Frans converseerde. Zij zette de contouren van de

▲ Een verbfeurt van de villa van het geslacht Leemhuis, nu in handen van een familie uit Oldenburg, kostte veertigduizend gulden.

Foto: Anne Marie Kamp

villa op papier en architect Kruizinga uit Oostwold dokerde het ontwerp uit.

Het voorhuis van de oude boerderij liet zij afbreken. Van de afgebikte stenen werd de schuur opgebouwd. Van de stenen van de afgebroken bakkerij in de buurt trokken de metselaars de kelder van de villa op.

Gracht

Er omheen groeven arbeiders een vijf meter brede gracht uit, wat toen voorschrift was. In het geval van brand beschikte de brandweer direct over bluswater. En tuinarchitect Vroom bedacht sierlijke buxushagen en rozenpoorten met vazen in de perken.

De allure van toen is er nog altijd, zij het met iets minder grandeur. Ook het torenkamer-tje boven wat Leemhuis als jongetje uitkoos als speelkamer blijft zoals het was bedoeld. Zo wordt het levenswerk van een vrouw van stand als monument bewaard.

De Ebels-villa is een verhaal apart. De Ebels waren 'flinke boeren, met harde koppen', zegt Boelo Tijdens in het boek 'De graanrepubliek' van Frank

Westerman. Fekko was lid van de Tweede Kamer voor de vrijzinnig democraten, zijn broer Edzo werkte zich op tot gedeputeerde en later commissaris der Koningin van de provincie Groningen, Everhard koos de zijde van de NSB en seinde het Duitse afweergeschut in als RAF-bommenwerpers overkwamen. De Poolse commandant was zo buiten zinnen toen hij bij de bevrijding de zender ontdekte dat hij Everhard met zijn vrouw en drie kinderen op 17 april 1945 liet executeren op hun boerderij in de Kroonpolder.

Fekko bleef in Den Haag wonen en toen hij kort na de oorlog overleed, verkocht zijn vrouw de villa aan Gräfin Von Hohenlone, woonachtig in het Ruhrgebied. Zij had weinig oog voor de schoonheid en timmerde de plafonds af met gipsplaten. Gelukkig duurde de vernielzucht maar kort. Ze kon niet aarden in het weidse Oost-Groningen en vertrok weer na een half jaar. Even dreigde de verpaupering toe te slaan toen dames van lichte zeden zich in de villa nestelden, maar al snel reisden ook die bewoners af.

Zo'n twintig jaar geleden meldde een Zwitser zich als koper en dat was maar een geluk ook. Hij werkte de vernieling weg en gaf de villa de allure terug die het verdiende. De toerist van nu die vanuit Nieuweschans voorbijtrekt vergaapt zich aan de pracht en praal, daar op de grens van Drieborg-Nieuw Beerta.

Dat deden reizigers van toen ook al. Dominee Jacobus Craandijk die in 1888 zijn 'Wandeligen in Nederland' schreef was ook geïmponeerd: „Een rijk gewest met een nijvere bevolking.” En de Franse schrijver Henry Havard rept van boeren als 'koningen'. „Welvaart, overvloed en rijkdom schijnen hier vanzelf uit de grond op te wellen”, merkte hij op.

'Selfmade adel', merkt Frank Westerman in 'De graanrepubliek' op als hij het Oldambt beschrijft, maar van de vroegere graanschuur van Nederland waar tienduizend hectare akkerland inmiddels braak ligt en duizend hectare opgeofferd wordt aan de Blauwe Stad, is weinig meer over. De beide villa's markeren in het landschap de verloren welvaart.

920 3-6-00